

їх аналізувати, логічно будувати свою розповідь, творчо підходити до будь-якого виду діяльності. Як наслідок – випускники в майбутній своїй професійній діяльності будуть здатні реалізувати цей підхід у навчально-виховному процесі.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у розробці методичних рекомендацій для студентів щодо використання технології особистісно орієнтованого навчання на уроках історії під час проходження педагогічної практики у школі.

Література

1. Едалина Н. А. Проблемы личностно ориентированной педагогики / Н.А. Едалина. – Екатеринбург, 1998. – Вып. 5. – 102 с.

2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П.Наволокова. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 176 с.

3. Сериков В. В. Личностно ориентированное образование / В.В.Сериков / Педагогика. – 1994. – № 5.

4. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И.С. Якиманская. – М., 1996. – 180 с.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ АКТИВНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ МОВИ

УДК 373.2+372.214+372.43

Грама Н. Г.

У статті розглядається проблема активного мовлення дітей п'ятого року життя відповідно до цілей оптимізації її теоретичної й прикладної розробки та використано комплекс математичних виразів, прикладних завдань. Виокремлено структурні компоненти та функціональні характеристики, що відображають інтерпретацію даного феномена.

Ключові слова: активне мовлення, діти п'ятого року життя, математичні вирази, математичне мовлення.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ АКТИВНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ ПЯТОГО ГОДА ЖИЗНИ В ПРОЦЕССЕ ПОЗНАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКОГО ЯЗЫКА

Грама Н. Г.

В статье рассматривается проблема активной речи детей пятого года жизни в соответствии с целями оптимизации её теоретической и прикладной разработки, а также использован комплекс математических выражений, прикладных заданий. Выделены структурные компоненты и функциональные характеристики, которые отображают интерпретацию данного феномена.

Ключевые слова: активная речь, дети пятого года жизни, математические выражения, математическая речь.

METHOD OF ACTIVE VOICE OF CHILDREN OF THE FIFTH YEAR IN THE LIFE OF KNOWLEDGE MATHEMATICAL LANGUAGE

The problem of active speech of children of the fifth year of life in accordance with the objectives of optimizing its theoretical and applied design, and used a complex mathematical expressions, application tasks. Allocated to structural components and functional characteristics that render the interpretation of this phenomenon.

Keywords: *active speech, the children of the fifth year of life, mathematical expressions, mathematical question.*

Постановка проблеми. Динамічність процесів, що відбуваються в суспільстві, закладає певний напрям в методичну складову навчання активного мовлення у процес пізнання.

Актуальність дослідження зумовлена чутливістю періоду п'ятирічного віку дітей, що характеризує його бурхливий мовленнєвий розвиток в різних формах мовленнєвого спілкування. Водночас своєчасне і повноцінне оволодіння мовленням у цьому віковому періоді є передумовою до розумової активності у процесі розкриття перед дитиною математичної мови. Цій проблемі надається чільне місце в сучасних нормативних документах.

У контексті інформаційно-математичної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти важливо звертати увагу на низький рівень загального математичного мовлення, який призводить до спрощеного, елементарного уявлення про математичне пізнання через недосконалість активного мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження – обґрунтувати методику розвитку активного мовлення дітей п'ятого року життя у процесі пізнання ними математичної мови.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Науковцям, що розглядають розумову компетентність у теоретичному плані, більш притаманне заглиблення у світ математики.

Активне мовлення, за визначенням О. Саприкіної, є ініціативним використанням дитиною одиниць активного словника в мовленнєво-предметній діяльності [3, с.16].

Математична мова – це насамперед підготовлене, монологічне мовлення; математичний вираз. Вона стосується тексту, дискурсу. Навчально-предметна діяльність – діяльність, у якій дії з предметами збагачені словом, матеріалом, що активізує дитяче мовлення. Предметом дослідження усного мовлення висловлено лінгвістами і лінгводидактами – Н. Бабич, М. Бахтіним, О. Біляєвим, А. Богуш, М. Вашуленко, М. Стельмахович, О.Ушаковою та ін. Аспекти усного мовлення викладено у працях Л. Булаховського, О. Пешковського, М. Пентилюк, І. Синиця, Л. Федоренко.

Прояв розвитку активного мовлення, мовленнєвої активності та мовленнєвих дій вивчається науковцями в пізнавальній (І. Мардарова), художньо-предметній (О. Саприкіна), предметно-ігровій, жанровій (М. Бахтін, К. Седов), навчально-мовленнєвій (А. Омеляненко), ознайомлення з природою (І. Андрусьова, Н. Виноградова), самостійної навчальної діяльності, а також у процесі навчання дітей сюжетної розповіді (Н. Водолага, Н. Гавриш, В. Захарченко, Л. Шадріна): описового мовлення (В. Гербова, С. Ласунова), пояснювального мовлення (Н. Кузіна, Н. Луцан), складання міркувань (І. Головка,

Л. Міненко, Р. Нікольська, М. Стельмахович), текстів-міркувань (Н. Семенова, Н. Харченко), доведення (Л. Войтко).

Водночас зазначимо, що несистемне використання у процесі активного мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, у процесі ознайомлення з математичними поняттями є недостатньою теоретико-методичною розробленістю на сучасному етапі.

На п'ятому році життя помітним стає інтерес не до самого предмета, а до способу його використання, механізму побудови, призначення. В умовах цілеспрямованого задоволення такого інтересу пізнавальні мотиви починають виступати головною рушійною силою пізнавальної активності дитини. Цей період розвитку активного мовлення дітей характеризується значним збільшенням словникового запасу дитини. У дослідженнях В. Штерна діти п'яти років мають запас слів – 2200, а діти шести років – 2500-3000 слів. У дослідженнях С. Смітт діти п'яти років мають число слів 2072, приріст слів – 202, діти п'яти-шести років – 2289 з приростом слів в 217, діти шести років – 2589 з приростом слів в 273.

Мовне спілкування стає основою встановлення дружніх стосунків у групі однолітків. Співробітництво дитини з дорослими в специфічних видах діяльності продовжує відігравати вирішальну роль у психічному розвитку.

У різних видах діяльності дитина починає виділяти мету і, підкоряючи їй свої дії, управляти поведінкою, доводити розпочату справу до кінця, долати перешкоди. Тут уперше з'являється усвідомлення смислового зв'язку речей і дій, одна дія починає підпорядковуватися іншій. Проте це можливо лише за умови, коли смисловий зв'язок між окремими діями виступає перед дитиною у конкретній формі. Цілком зрозуміло, що і в цьому процесі потрібна цілеспрямована увага дорослого. Лише в співробітництві з дорослим у дитини виробиться звичка до трудового зусилля, вміння оцінювати дії і вчинки.

Переходячи до сприйняття тексту, дитина встановлює – зрозумілий їй текст, чи ні. Це важливий психологічний момент, оскільки не розуміючи його змісту, чи окремих слів, вона втрачає до тексту інтерес і просто ігнорує його, тобто переключає свою увагу на інші дії.

Виклад основного матеріалу. Активне мовлення з'являється в результаті наявності у мовця: певного запасу слів, розвиненого зв'язного мовлення, розуміння смислу понять. Розглядаючи активне мовлення, зазначимо, що аспектами його можна назвати усне мовлення, письмове мовлення.

Форми активного мовлення: ситуативне та описове. При цьому складається комунікативна, узагальнююча, регулятивна функції мовлення.

Предметна діяльність, збагачена спонуканням до розвитку подій в ігровій ситуації, що спрямована на необхідність продовжувати ситуацію, є значущим чинником розвитку активного мовлення п'ятирічок. Саме захоплення ігровою ситуацією різних видів діяльності виявляється вирішальним чинником, що стимулює розвиток мовлення у цьому віці (А. Богуш, М. Васьуленко, Г. Лещенко, М. Пентилок, Г. Шелехова).

Активність мовлення залежить від ситуації, в якій опиняється дитина, або в яку швидко ставлять дитину. Осмислення конкретного тексту відбувається за допомогою: усного або писемного мовлення, знання усіх слів, які входять до окресленого тексту.

Найважливішими категоріями тексту є: інформативність, завершеність, цілісність, зв'язність, ретроспекція, послідовність (І. Гальперін, Н. Іпполітова, О. Леонтьєв, Л. Посєва та ін.).

Цілісний текст *realizuje* єдину програму – проговорюється і відчувається слухачем як закінчена одиниця спілкування. Сміслова єдність тексту виражається в тому, що всі його елементи прямо або опосередковано пов'язані з предметом мовлення та комунікативною установкою мовця.

Дослідники виділяють три типи темо-рема-тичних зв'язків:

1. Ланцюговий зв'язок, при якому кожна наступна пропозиція безпосередньо пов'язана з попередньою. Основні засоби – лексичні повтори, лексичні і текстові *синоніми*, займенники. Це найбільш поширений спосіб зв'язку.

2. Паралельний зв'язок, при якому кожне речення, починаючи з другого, розвиває тему, позначену в першому реченні, і пов'язаний з ним за змістом. Основні засоби *здійснення* – однаковий порядок слів, однотипність граматичних форм вираження членів речення, видочасових співвіднесеність присудків.

3. Паралельний зв'язок з відсутністю наскрізної теми. Зв'язок між пропозиціями здійснюється через загальну комунікативну задачу й ту уявну картину дійсності, яку вони разом малюють. Зазвичай такі побудови використовуються у пейзажних описах.

О. Нечаєва *встановила*, що можна виділити наступні типи мовлення: *опис*, *розповідь*, *міркування*, які будуються на основі розумових *процесів*: синхронного – в описі, діахронії – в оповіданні й причинно-наслідкового, вивідного – у міркуванні.

Математичне мовлення є спрямованим і стимульованим мовленням, яке формується за *такими критеріями*: *комунікативна доцільність* ознайомлення з новим словом; *подальша необхідність означеного слова* для засвоєння змісту уявлень, рекомендацій чинними програмами; *частотність* використання граматичної категорії у мовленні дорослого, з яким спілкується дитина; *віднесеність слова до загальноповсякденної лексики*, його доступність за фонетичними, лексичними, граматичними особливостями (за складністю граматичних форм); *урахування рівня володіння рідною мовою* дітьми певної вікової групи (за даними констатації); *значущість певної граматичної категорії* для подальшого усвідомлення дітьми смислу *математичних виразів*, які будуть запропоновані у процесі експериментальної роботи; зв'язний *добір слів*, що належать до різних частин мови [1].

У процесі навчальної роботи над текстом (художнім, математичним...) продовжуємо розвивати у п'ятирічок уявлення про образне, емоційне змальовування предметів, явищ, подій, передавати думки, враження, почуття так, щоб у них виникли ті ж почуття, що і в автора. Це подається за допомогою оповідання, вірша, казки, загадки, прислів'я.

Як відомо, текст складається з трьох частин – зачину, викладу, кінцівки (або висновку), послідовність яких визначається послідовністю описування подій. Всередині тексту зв'язок між реченнями в межах абзацу полягає у змісті, а також у добирання відповідних мовних засобів (синонімічних слів і виразів, займенників, порядку слів). Яскравість опису подій, явищ, предметів досягається за допомогою іменників, прикметників, числівників з емоційно за-

барвленими суфіксами, порівняльних зворотів. Прикметники, групуючись навколо іменників, можуть виконувати описову роль. Числівники конкретизують, уточнюють, фіксують увагу дитини на розв'язку. Щоб діти швидше запам'ятали, математичні терміни повинні частіше звучати як у мовленні вихователя, так і дітей.

У зв'язку з уведенням у чинну програму і посібники з математики термінів «математичний вираз» (вираз) і «числове значення виразу» (значення виразу) [4], доцільно відмовитись від використання слова приклад.

Так, замість «розв'язки приклад» потрібно вживати «знайти значення виразу». Отже, дітям пропонуються знайти значення виразу:

1. Діти пішли на прогулянку до парку. У схованку грали 9 дітей. Хлопчиків було на 3 більше, ніж дівчаток. Скільки було хлопчиків і скільки дівчаток? ($9-3=6$).

2. Діти пішли на прогулянку до парку. У схованку грали 9 дітей. Хлопчиків було більше, ніж дівчаток. Скільки могло бути хлопчиків і скільки дівчаток. Ця задача має кілька (8) розв'язків.

3. *Зачин* тексту арифметичної вправи може бути представлений у вигляді малюнка, який відображає текстовий виклад. Текстовий *виклад* такий: На галявину до ведмеда прийшли гості: вовк, лисиця, заєць та їжачок. *Кінцівка*: Скільки звірів стало на галявині? Скільки гостей?

Отже, засвоєння закономірностей побудови текстів і виразів здійснюється шляхом виконання тренувальних вправ як на заняттях з розвитку зв'язного мовлення, так і в інших формах мовного спілкування.

У процесі виконання тренувальних завдань на спостереження за ознаками текстів у дошкільників формуємо такі вміння:

- визначення обсягу подій в тексті;
- з'ясувати особливості побудови;
- віднайти засоби зв'язку між реченнями;
- побачити і визначити стилістичне забарвлення мовних одиниць, та дієві характеристики, співвіднести їх із сферою використання в тексті.

Добирання текстів для розвитку активного мовлення дітей п'ятирічного віку потребує уваги до відповідності їх за змістовністю, доступністю для розуміння та мовної цінності.

Значущим для інтелектуального розвитку дітей в цей період є те, що мовлення взагалі й математичне, зокрема, починає нести чи не найбільше навантаження. Саме в цей період дошкільник чутливий до пояснювального мовлення (постійна потреба щось пояснити, попросити, довести). Задоволення цієї потреби дорослим, достатня увага до мовного оформлення взаємин з дітьми є дійовим джерелом розвитку пояснювального мовлення.

Зрозуміло, що цей процес вимагає спеціального керівництва з боку як батьків, так і вихователів. Найважливішим правилом є необхідність стимулювати мовний розвиток оскільки на цьому етапі може бути значно загальмованим весь процес формування «чуття мови».

Водночас далеко не завжди дитина розуміє смисл сказаного нею, смисл і значення слова, особливо коли це стосується математичних понять. Математичні поняття складні для розуміння дитиною в тому, що вони більш абстрактні і потребують значного підґрунтя (сміслового пояснення).

У цей період розуміючи значення слів, п'ятирічна дитина досить точно й чітко застосовує словник, пояснює, запам'ятовує досить незвичні, виразні, особливі дії. Активність мовлення залежить від використання дитиною одиниць активного словника, а отже, збагачення, розширення і активізація словарного запасу, основу якого складає уведення в мовну свідомість дитини тематичних груп слів, синонімічних рядів, пар антонімій, багатозначних слів є одним з головних завдань словарної роботи.

Синонімічна робота з дітьми (підбір слів, близьких за своїм значенням) переплітається із засвоєнням тематичних груп слів (дієслова руху: додати, забрати, знайти, відлетити, відняти, повезти, прийти, нести... і т.п.; дієслова стану: стоїть, було; дієслова, що позначають мову: сказав, запитав, відповів, закричав).

У процесі словарної роботи вихователь добивається реалізації таких якостей мови, як точність, правильність, зв'язність, виразність. Зрештою необхідно виробляти вміння у дітей добирати для висловлення ті лексичні засоби, які точно відображають задум.

Отже, знайти значення виразу: **Вправа. Мета:** Вчити співвідносити слова за дією. Діти виконуються рухи згідно з текстом: «Колесами стукаю, стукаю» — топають ногами; «Колесами кручу, кручу» — кругові рухи руками, витягнутими вперед. На слова: «Чух! Чух! Чух!» — «потяг зупиняється.

Гра: «Де ми були, ми не скажемо». Мета гри. Активізувати дієслівну лексику. Учити співвідносити слова за дією.

Організація заняття. Той з дітей, що водить, відходить убік, гравці тим часом домовляються, яку діяльність вони зобразять. На запитання дитини, що водить: «Де ви були? Що ви бачили?» — відповідають: «Де ми були, ми не скажемо, а що рибали, покажемо» — показують різні рухи залежно від теми (рахують предмети, малюють картину та ін.).

Задача: Дитина, яка водить у цій грі, по рухах дітей повинна правильно визначити виконувану ними дію і назвати її у формі дієслова другої особи множини, тобто знайти значення виразу: «Ви рахуєте дітей», «Ви малюєте» тощо. Якщо відповідь правильна, команда розбігається, а дитина, що водить, їх наздоганяє. Спійманий починає водити.

Організація різних форм навчання дітей контролю навчально-пізнавальною діяльністю (фронтального, групового, індивідуального), а також самостійність взаємоконтролю.

Отже, враховуючи вищезначене щодо розвитку *активного мовлення дітей п'ятого року життя відповідно до цілей оптимізації її теоретичної й прикладної розробки та використанню комплексу математичних виразів*, розглядати математичну компетентність, як предметну, в якій компетенціями виступають знання, уміння, навички і ставлення, з одного боку, й з іншого — як ключову, яка пов'язана з розвитком інформаційного суспільства та вимагають компетентності щодо автономних дій у широкому соціальному контексті для реалізації особистісного потенціалу в різних видах діяльності.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Подальшого дослідження потребує розробки конкретизації експериментальної мето-

дики навчання дошкільників інших типів активного мовлення.

Список використаної літератури:

1. Дудко Л.М., Трунова В.А. Розширення лексичного запасу молодших школярів на уроках математики // Початкова школа. — 1994. — № 2. — С. 25-27.

2. Король Я.А. Піднесення культури математичної мови // Початкова школа. — 1995. — № 1. — С. 10-12.

3. Саприкіна О. В. Методика розвитку активного мовлення дітей третього року життя у процесі художньо-предметної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська мова) / О.В. Саприкіна. — О., 2008.

4. Управління шкіл Міністерства освіти України. Єдині вимоги до усного і писемного мовлення, письмових робіт і перевірки зошитів (методичний лист), — К., 2004.

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 303.82:130.2

Ногінська А.О.

У статті розглядаються різні погляди і підходи вчених до питання наукового дослідження корпоративної культури в підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: корпоративна культура, організаційна культура, корпорація, культура, корпоративізм.

КОРПОРАТИВНАЯ КУЛЬТУРА КАК ОБЪЕКТ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Ногинская А.А.

В статье рассматриваются разные взгляды и подходы ученых к вопросу научного исследования корпоративной культуры в подготовке будущих специалистов.

Ключевые слова: корпоративная культура, организационная культура, корпорация, культура, корпоративизм.

CORPORATIVE CULTURE AS OBJECT OF SCIENTIFIC RESEARCHES

Noginskaya A. A.

In the article different views and approaches to the issue of scientific research of corporative culture have been considered. Has been conducted analysis of components of the notion "corporative culture"

Key words: corporative culture, organizational culture, corporation, culture, corporatism.

Актуальність дослідження зумовлена процесом інтеграції освіти України до європейського освітнього простору, зокрема, підготовкою майбутніх фахівців, підвищенням їх професійного та загальнокультурного рівня.

Дослідження в галузі культури організації мають досить тривалу історію. У науковий обіг термін «корпоративна культура» був введений у XIX ст. німецьким фельдмаршалом Мольтке, який застосував означений термін, коли аналізував взаємовідносини в офіцерському середовищі.